

Online információszolgáltatás a 90-es években

Az online információs ipar helyzetének áttekintésére röviden megvizsgáljuk a főszereplőket és szerepeik alakulását. Elsősorban a business (üzleti, vállalkozói, gazdasági) jellegű információszolgáltatásokról lesz szó.

Az információ előállítói és szolgáltatói

Az adatbázis-készítők többszörös funkciót töltenek be. Egyrészt az információkat közvetlenül, másrészt szolgáltatóközpontokon (hostokon) keresztül szolgáltatják a felhasználóknak. Pl. a Reuters cég eladja adatbázisait a szolgáltatóközpontoknak, de saját online termékeként is értékesíti őket. Az adatbázis-készítő felelős az információ minőségéért és megbízhatóságáért, ezért fontos, hogy csak hiteles forrásokból származó adatokat adjon tovább.

A *tradicionális hostok*, mint a Knight-Ridder, az STN és az FT Profile olyanok, mint a szupermarketek; a felhasználóknak lehetővé teszik, hogy „egy helyen” sokfelől származó információt vásárolhasson. A vásárlóknak, amint tisztába jön a „bolt” saját-ságaival, nem is kell máshová mennie vásárolni. A fogyasztó előnyei:

- hozzáférés különböző forrásokhoz,
- az indexelt információ visszakeresési lehetősége,
- gyors hozzáférés,
- hiteles forrásokból származó információ,
- rendszeresen aktualizált információ,
- értéknövelt felhasználói szolgáltatások.

A *legújabb online hostok*, mint a Microsoft Network, a CompuServe és az America Online nemcsak online információszolgáltatásra rendezkedtek be, hanem Internet és e-mail közvetítőként, felhasználói online fórumként is. Jövőjüket elsősorban az olyan közönség kiszolgálásában látják, amely kevésbé „információolvasottságú”, vagyis sokkal inkább a nagyközönség ízléséhez, képességeihez alkalmazkodnak.

A *közvetítők és brókerek* egykor az információk kizárólagos keresői és továbbadói voltak a végfelhasználók megbízásából. Ők azok, akik értéknövelt keresésre képesek szakértelmük révén. A végfelhasználóknak nem kell érteniük az információkereséshez.

Az új technika és az új felhasználók

Ha egy pillantást vetünk az egykori DOS-alapú keresőrendszerektől a Windowson át az Internet keresőrendszerekig vezető útra, rögtön látjuk, hogy a technika fejlődésével együtt a felhasználói piac is átalakulóban van. Az információk potenciális felhasználói megsokszorozódtak.

A *DOS-alapú termékek* idején a felhasználóknak meg kellett tanulnia a keresőnyelveket az adatbázisok hatékony kereséséhez. Jól kellett ismernie még az adatbázisok szerkezetét is (az adatmezőket), az indexelő rendszereket. Ezeknek a termékeknek az elsődleges használói a profi közvetítők voltak.

A *Windows-alapú keresőrendszerek* sokkal könnyebb feladat elé állították azokat, akik adatbázisokat kerestek. A menüalapú rámutatás-kattintás lehetősége mentesítette a használókat a keresőrendszerek elsajátításától (igaz, hogy a mélység és a határfok ezáltal csökkent). A Windows-alapú keresés új felhasználói tábor nyitott meg, olyanoké, akiknek azelőtt nem volt idejük a keresőrendszerek elmélyült tanulmányozására.

Következtek az *Internet-alapú termékek*. A HTML nyelven írt TCP/IP protokoll lehetővé teszi, hogy az információs termékek és az információkeresés teljesen új alapokra helyeződjön. A felhasználók tábora óráról órára nő. Az Internet-termékek használóinak nem kell tudniuk, hogyan szerveződik az információ, hogyan indexelik azt, és valóban nem várják el tőlük az információolvasási képességeket, ismereteket.

A technika változásai erősen hatnak a piacra, és az online cégek helyzetét jócskán befolyásolják. Melyek ezek a változások?

Első helyen áll a *copyright* kérdése. Az Internet mindenki számára elérhető olyan médium, amely minimális hardverberuházást, kevés és csaknem ingyenes szoftvert, és csekély előképzettséget igényel. A publikálásra hivatalos megkötések nem léteznek. Ennek eredménye, hogy az elvileg szerzői joggal védett publikációkat felviszik az Internet hálózatra szabad terjesztésre (az angol free szó mindkét értelmében; szabad és ingyenes hozzáférésre), anélkül, hogy a használatot valaki szabályozná. Számos információhasználó ismeri ugyan a copyright fogalmát, és nem akar törvénszegő lenni, de a használat hatékony szervezésének híján a szerzői jogokat nagyon nehéz megvédeni. Ezért számos felhasználó a tartalomszolgáltatóktól és a hostoktól várja a copyright hatékony szabályozását.

A második fő kérdés az *ár, az árszerkezet*. A technika megnövelte az elérhető információ mennyiségét és az elosztási lehetőségeket. A felhasználók ellenzik a szolgáltatások idejével arányos árakat, vagyis az online kapcsolati idő kifizetését; helyette a fix áras megoldásokat támogatják, amit tervezni tudnak. Ez arra készteti a tartalomszolgáltatókat és a hostokat, hogy újraértékeljék árpolitikájukat, és új szerkezettel próbálkozzanak. Az Interneten át ingyen információkhoz is jutó új fel-

használók nem úgy fogják fel az információ értékét, mint a profi informatikusok. Ezért változás várható az árazási stratégiában.

Az információ biztonsága a problémák következő pontja. Az Internet természeténél fogva alkalmatlan a bizalmas információkezelésre, mivel aki rákapcsolódik, annak minden információ közös. Léteznek ugyan „tűzfal” szerepét ígérő szoftvereszközök, vagy információtitkosító programok, mégis a felhasználók eléggé szkeptikusan tekintik az Internetbe kerülő információk biztonsági, titkosági kérdését.

Az információ minőségének nincs ellenőrzése: az Internet nemigen teszi lehetővé a hiteles adatok elkülönítését a „szeméttől”. Semmiféle kikötés nincs arra, hogy mi kerülhet bele a világhálózatba, és mi nem. Ezért égetően fontos lenne, hogy a tartalomszolgáltatók és a hostok olyan helyzetet teremtsenek maguknak, amelyben elkülöníthetik magukat a Webre kerülő új és burjánzó forrásoktól, és megbecsülést vívhatnak ki adataik minőségének, megbízhatóságának.

Az információs ipar növekedési sebessége érzékenyen érinti a közvetítők szerepét. A korábbi, az adatbázisok tartalmát a felhasználóknak közvetítő informatikusok köre bővül: ide tartoznak immár a szerzők, az újságírók, a tájékoztató könyvtárosok, a Weblap-szerkesztők, a távközlési szolgáltatások üzemeltetői, a politikusok stb.; mindazok, akik az információk eredete és használói között állnak. Valamennyi szakember az információs ipar növekedését saját tevékenységével is befolyásolja, és ez arra is kihat, ahogyan a használók – a széles használói közösségek – befogadják az információt. Az ilyen értelemben vett „közvetítők” szerepét lebecsülni nagy hiba lenne.

Az információs ipar kilátásai

Az ipart befolyásoló legfontosabb tényezők vázlatos felsorolása után könnyű belátni, hogy mennyire nehéz jóslásokba bocsátkozni. Melyik

tényező fog dominálni az informatika fejlődésében? Mely felhasználók lesznek a legjobb információfogadók, akiktől a szolgáltatók várhatják bevételeiket? Milyen árszerkezetet fogadnak el legszívesebben a felhasználók? Amikor ilyen sok a bizonytalanság, nem meglepő, ha a piaci szereplők számos beruházási opció közül kénytelenek válogatni.

Ha mindenképpen előre akarunk nézni, célszerűnek látszik előbb hátratekinteni; egy múltbeli minta talán a jövőben is hasonlóan alakul. Ezért legvalószínűbb az a trend, hogy a piacra a legnagyobb befolyást a technika fogja gyakorolni. A jelenleg gyermekkorát élő Internet lesz az információterjesztés legvalószínűbb színtere. A kormányok és az Európai Unió érdeke az Internet infrastruktúrájának fejlesztése, hogy segítsék az információáramlást és a piaci versenyt.

A felhasználók elkezdik az erőteljes válogatást az információk között, egyszerűen információs túlterhelésük miatt. Várható az Internet kettéosztódása a közhasznú és szórakoztató információt keresők, és a professzionális információ használói között. A felhasználók többet szeretnének kapni pénzükért és idejükért, egyre több termék fog ezért versengeni egymással.

A termékek differenciálódása céljából az információ-tartalomszolgáltatóktól és a hostoktól elvárják, hogy értékesebbé tegyék terméküket, érték-növelt szolgáltatásokat nyújtsanak. Feladatuk lesz a nagyobb felelősség vállalása és a copyright kezelésének megoldása. A piac konszolidálódni fog, számos szolgáltató egyesíti erőforrásait, és mind növelni fogja a hozzáadott értéket. Mindez jó hír a felhasználóknak.

/THOMAS, K.: *Online information in the '90s.* = *Aslib Managing Information*, 3. köt. 11. sz. 1996. p. 34–37./

(Roboz Péter)

Több, mint a részek összege: CD-ROM/online hibridek

Nem lenne jó, ha egy szócikket olvasva Picasóról egy CD-ROM lexikonban, egy kattintással csatlakozhatnánk egy elektronikus vitafórumhoz, és ott megvitathatnánk másokkal a műveit, vagy ha Peruról olvasva egy online utazási fórumon megismerkedhetnénk a közelmúltban ott jártak tapasztalataival, vagy a golf történetével foglalkozva a legfrissebb versenyeredményekkel? Az 1996-os *Grolier Multimedia Encyclopediával* mindez már lehetséges, ugyanis több mint 12 000 csatolót tartalmaz a CD-ROM adatbázisból a CompuServe szolgáltatásaihoz.

A Grolier enciklopédia az egyre növekvő számú CD-ROM/online hibrid termékek egyike. Ezek az információs technika új korszakát jelzik, egy olyan korszakot, amelyben a kiadványok a CD-ROM és online forrásokat kombinálják.

Hibridek az információs szakemberek számára Knight-Ridder Information

A DIALOG online adatbázisainak CD-ROM-változatai 1987-től jelentek meg. Ma KR Information Ondisc néven kb. 60 adatbázis létezik ilyen formá-